

Üniversite Öğrencilerinde İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ)'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Testing the Psychometric Properties of the Turkish Version of the Stigma of Suicide Scale (SOSS) with a Sample of University Students

Ayfer ÖZTÜRK,¹ Semiha AKIN,² Zehra DURNA²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği'nin (İYDÖ) Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma metodolojik olarak planlanmış ve üniversite öğrencileri (n=1100) üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada ölçeğin dil ve kapsam geçerliği çalışması yapıldı. Tüm örneklem grubuna uygulanmadan önce, ölçeğin uygulanabilirlik ve anlaşılabilirliğini pilot çalışmayla (n=30) sınanmıştır. Test-tekrar test güvenirliliği 100 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin dilsel eşdeğerliği ve kapsam geçerliği sağlandıktan sonra geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ) Türkçe formu İnterclass korelasyon katsayısı değeri 0,93 bulundu (F=15,426, p<0,01). Test-tekrar test güvenirliliği iyi düzeyde (r=0,76–0,87, p<0,001) (n=100) bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizinde İYDÖ'nün üç faktörden oluştuğu (Damgalama, İzolasyon/Depresyon ve Yüceleştirme/Normalleştirme alt boyutları) sahip olduğu (n=1100) belirlendi. Doğrulayıcı Faktör Analizi ile bu üç faktörlü yapı doğrulanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,90; faktör yükleri 0,38–0,77 saptanmıştır. 58 maddeli ölçekteki 3 maddenin (bir yükür, başkalarını cezalandırıyordu, zayıftır) faktör yükleri 0,332'nin altında olduğundan dolayı ölçekten çıkarılmıştır. Analizler sonucunda İYDÖ'nün Türkçe formunun yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu gösterilmiştir.

Sonuç: İYDÖ'nün Türkçe formu toplumun intihar olgusuna yönelik damgalama tutumlarının değerlendirilmesi ve intihara yönelik damgalama tutumlarını azaltmaya yönelik mesajlar içeren psiko-egitim çalışmaları öncesi ve sonrası kullanılabileceği düşünülen geçerli ve güvenilir bir araçtır.

Anahtar sözcükler: İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği; psikometrik özellikler; üniversite öğrencileri.

SUMMARY

Objectives: Since stigmatizing people who attempt suicide can have very serious consequences, learning about this form of stigmatization is important. The aim of this study is to examine the reliability and validity of the Turkish version of the Stigma of Suicide Scale (SOSS) with a sample of university students.

Methods: The study used a methodological design. Its sample included 1,100 university students. Validity and reliability analyses were done after verifying the scale's linguistic equivalence. The scale's applicability and understandability was pilot tested. Test-retest reliability was tested with 100 students. After the linguistic equivalence of the scale was assured, its relevance and reliability analyses were conducted.

Results: The intra-class correlation coefficient of the Turkish version of the SOSS was 0.93 (F=15.426, p<0.01), indicating good test-retest reliability (r=0.76–0.87, p<0.001). Exploratory factor analysis found that the SOSS has three factors (stigma, isolation/depression and glorification/normalization). Its three-factor structure was confirmed by confirmatory factor analysis. Of the 58 items assessed for inclusion on the scale, 3 items (a burden, punishing others and weak) did not load above 0.33 on any factor and were excluded from its final version, leaving 55 items. Its Cronbach's alpha coefficient was 0.90, and factor loading was between 0.36 and 0.69. Analyses showed that each factor structure of the Turkish version of the SOSS had high internal consistency.

Conclusion: The current study found that the Turkish version of the SOSS is a relevant and reliable scale for assessing the stigmatizing attitudes towards people who committed suicide. The SOSS is the first attitudes scale designed to directly measure the stigma of suicide in the community.

Keywords: Stigma of Suicide Scale; psychometric properties; university students.

Giriş

İntihar, büyük bir yük içeren önemli bir halk sağlığı soru-

nudur. İntihara kalkışan insanlara yapılan damgalama, oldukça ciddi sonuçlar verebilir, bu nedenle söz konusu damgalamayı belirlemek önem taşımaktadır. İntihar, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel olmak üzere birçok faktörün etkileşimi sonucunda meydana gelir. Bu nedenle, özellikle kronik hastalıkları veya ruhsal sorunları bulunan ya da risk gruplarında yer alan insanlara (ör. Ergenler, gençler) yönelik olarak önleyici tedbirlerin alınması son derece önemlidir.^[1] Her ne kadar ülkemizde ve birçok Avrupa ülkesinde intihar sonucu ölümlerin oranı daha düşük olsa da intihar girişimleri tüm dünyada görülen başlıca problemlerden biri olmaya devam etmektedir.^[2–4] İntihar girişimi veya intihar girişimine yönelik düşüncelerin özellikle 15–24 yaş grubu genç insanlar

¹Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Afşin Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Kahramanmaraş

²İstanbul Bilim Üniversitesi, Florence Nightingale Hastanesi Hemşirelik Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, İstanbul

İletişim (Correspondence): Dr. Ayfer ÖZTÜRK.

e-posta (e-mail): ayferozturk@ksu.edu.tr

Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2017;8(2):102–109
Journal of Psychiatric Nursing 2017;8(2):102–109

Doi: 10.14744/phd.2016.38981

Geliş tarihi (Submitted): 17.08.2016 **Kabul tarihi (Accepted):** 14.12.2016

arasında yaygın olduğu bilinmektedir.^[5-10] İntihara yönelik yapılan bir araştırmada yaş açısından üniversite öğrencilerinin intihara daha fazla meyilli olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde ve yurt dışında öğrenci popülasyonu ile yapılan bazı çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.^[11-14]

İntiharın yalnızca bireyler üzerinde değil, aile, arkadaş grubu ve toplum üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır.^[1] İntihar girişiminde bulunan, herhangi bir ruhsal hastalığı olan veya olmayan bireyler, toplumun olumsuz davranışlarına maruz kalmakla birlikte toplum tarafından damgalanmaktadır. Hem intihar girişiminde bulunan bireyler hem de bu bireylerin aileleri utanç duygusu hissetmektedir.^[15,16] İntihara yönelik damgalama tutumları, yaygın bir şekilde görülmekte olup intihar girişiminde bulunan bireyleri, bu bireylerin yakınlarını veya intihar düşüncesi olan bireyleri etkilemektedir.^[16] Toplum tarafından intihara veya ruhsal sorunları olan bireylere yönelik sergilenen olumsuz davranışlar ve damgalama tutumları, söz konusu bireylerin yardım talebinde bulunmaya ilişkin davranışları sergilemelerini engellemektedir.^[17]

Birçok insan, intihar düşüncesine veya yüksek düzeyde intihar eğilimine sahiptir. Bireyler toplum tarafından damgalanacaklarına inandıkları için sahip oldukları intihar düşüncelerini açık bir şekilde ifade etme eğilimi göstermezler. Bir intihar girişimi veya düşüncesinin, yüksek intihar riskine yönelik açık bir gösterge olarak göz önünde bulundurulması gerekir. İntihar girişimi sonrasında hayatta kalan bireyler, ne yazık ki toplum tarafından ilgi çekmeye çalışan insanlar olarak ciddi bir biçimde yargılanabilmekte veya damgalanabilmektedir.^[18] Buna ek olarak intihar girişimi veya bu girişimde bulunmuş insanlar hakkında yanlış kanaat ve düşünceler bulunmaktadır. İntihar girişiminde bulunan bireyler toplum tarafından zayıf veya bencil bireyler olarak da düşünülebilir.^[19]

İntihar düşüncesi olan bir insana yardımcı olmak, öncelikle duruma yönelik tehlike sinyallerinin algılanması ve intiharın önlenmesi açısından farkındalığın artırılması ile başlar. İntihara yönelik risk değerlendirmesi, tehlike sinyallerinin mümkün olduğunca farkına varılması ve yardım talebinde bulunulması, zamanında alınacak önleyici tedbirleri geliştirecektir. Depresyon belirtileri ve intihar düşüncesi taşıyan ve kriz ya da depresyon anında tıbbi yardım talebinde bulunan bireyler göz ardı edilmemelidir. İntihar girişiminde bulunan bireylerin %45'i intihar girişiminde bulunmadan önceki son bir ay içerisinde yardım almak için sağlık uzmanları ile temasa geçtiklerini ve bu bireylerin %32'si son bir yıl içerisinde ruh sağlığı hizmetlerinden yardım almak için sağlık kuruluşlarına başvurduğunu belirtmiştir.^[20,21] Aile ve arkadaşlar, intihar girişiminin ciddiyetinin farkında veya bilicinde olamayabilir ve bir intihar girişiminden sonra bireye nasıl destek verileceğini bilemeyebilirler. Daha önce intihar girişiminde bulunmuş olmasının, intihara yönelik en

büyük risk faktörlerinden biri olarak görüldüğünün bilinmesi ve uygun destek ve tedavi ile takip edilecek doğru bir değerlendirilmenin yürütülmesi, bireyin hayatının kurtarılması açısından son derece önemlidir.^[21-23] İntihara veya ruhsal sorunları bulunmayan bireylere yönelik damgalamanın geçerliliği sağlanmış ve güvenilir değerlendirme araçları kullanılarak araştırılması, intihar girişimlerinin ve bu girişimler sonucu yaşanan ölümlerin önlenmesi açısından stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

İntihara yönelik damgalama tutumlarını değerlendiren mevcut ölçekler, çoğunlukla ruhsal sorunları olan insanlar için hazırlanmıştır. Benzer şekilde ülkemizde de herhangi bir ruhsal hastalığa ilişkin öyküsü bulunmayarak intihar girişiminde bulunan bireylere karşı toplumun sergilediği damgalama tutumlarını ölçen, geçerliliği kabul edilmiş ya da güvenilir ölçekler bulunmamaktadır. İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ), intihara veya intihar girişiminde bulunma öyküsü bulunan bireylere yönelik damgalama tutumlarının değerlendirilmesi açısından uygulanması kolay ve geçerliliği kabul edilmiş bir araçtır. Bu çalışmada İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ)'nin güvenilirlik ve geçerliliğinin ülkemizdeki bir örneklem üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Katılımcılar

Araştırma evrenini bir devlet üniversitesinde öğrenim gören lisans öğrencileri oluşturmuştur. Söz konusu çalışmaya dâhil edilme kriterleri, çalışmaya gönüllü olarak katılmak, bilgilendirilmiş onam vermek, lisans düzeyinde üniversite öğrencisi olmak ve 18 yaş ve üzeri olmaktır.

Güvenilirlik ve faktör analizlerinden sağlam ve kesin sonuçlar elde etmek için çalışmanın yeterli sayıda ve büyüklükte örneklemlemlerle sürdürülmesi önemlidir. Örneklem hacminin ölçekteki madde sayısının en az 5 veya 10 katı olması önerilmektedir.^[24] Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının örneklem büyüklüğüne yönelik olarak verilen bu öneri göz önünde bulundurularak çalışmanın örneklem sayısı 580 (58 ölçek maddesi x 10=580) katılımcı olarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü 1.100 üniversite öğrencisi olarak belirlenmiştir.

Fakülte ve meslek yüksekokullarından örnekleme dâhil edilecek öğrencilerin sayısı, tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Test-tekrar test değerlendirmeleri en az 30 öğrenci ile yürütülmüştür. Test-tekrar test güvenilirliği ise 100 öğrenci ile sınıanmıştır.

Araştırma Deseni

Çalışma, metodolojik araştırma deseni kullanılarak yürütülmüştür. Ölçeğin dil açısından eş değerliğinin doğrulanmasının ardından geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeğin uygulanabilirliği ve anlaşılabilirliği pilot çalışmayla sınıanmıştır. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile

1.100 üniversite öğrencisinden toplanan veriler analiz edilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

İlgili etik kuruldan çalışmaya yönelik onay (2015/29-240) alınmıştır. Ayrıca çalışmanın yürütüldüğü üniversitenin yönetiminden yazılı izin alınmıştır. İYDÖ'nün Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik analizlerini yürütmek için ölçeği geliştiren araştırmacıdan gerekli izin alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Söz konusu öğrencilere araştırmanın amacı açıklanarak katılımcıların verdikleri bilgilerin gizli tutulacağı bildirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan öğrencilerden Sosyodemografik Anket Formunu ve İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ)'ni doldurmaları istenmiştir. Katılımcılardan ayrıca söz konusu formların üzerine tanımlayıcı herhangi bir bilgi yazmamaları istenmiştir. Veri toplama araçlarının doldurulması yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür.

Sosyodemografik Anket Formu, öğrencilerin yaş, cinsiyet, öğrenim gördükleri fakülte ve sınıf bilgilerine yönelik sorular içermektedir.

İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ), Batterham vd. (2013) tarafından intihara ve intihar girişimi öyküsü bulunan bireylere yönelik damgalama tutumlarını değerlendirmek için geliştirilmiştir. İYDÖ, 5'li Likert tipi bir ölçek olup intihara ilişkin bir veya iki kelimededen oluşan maddeler kesinlikle katılmıyorum (1 puan), katılmıyorum (2 puan), kararsızım (3 puan), katılıyorum (4 puan), kesinlikle katılıyorum (5 puan) ifadeleriyle derecelendirilir. Ölçek kapsamında olumlu ve olumsuz ifadeler olmak üzere toplam 58 madde bulunmaktadır. Ölçeğin üç alt boyutu [damgalama alt boyutu (ör. 'zayıftır', 'başkalarını cezalandırıyor', 'işe yaramazdır'); izolasyon/depresyon alt boyutu (ör. 'dış dünyadan kopmuştur', 'yabancılaşmıştır') ve yüceltme/normalleştirme alt boyutu (ör. 'asilcedir', 'yaptığı anlaşılabilir')]] bulunmaktadır.^[17] Batterham vd. ölçeğin damgalama alt boyutu için 0,95, izolasyon/depresyon alt boyutu için 0,90 ve yüceltme/normalleştirme alt boyutu için 0,88 değerinde Cronbach alfa katsayısıyla yüksek bir iç tutarlılık gösterdiğini ve toplam ölçek için Cronbach alfa değerinin 0,93 olarak bulunduğunu belirtmişlerdir. Söz konusu üç faktörün toplam varyansın %46'sını açıkladığı ve tüm maddelerin tek bir faktördeki yüklerinin en az 0.45 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğe ait üç alt boyut, her bir boyuta yüklenen maddelere yönelik ortalama yanıt olarak puanlanmıştır.^[17]

Psikolinguistik ve Psikometrik Özellikler

İYDÖ'nün Türkçe Formunun Dilsel Eş Değerliği: İYDÖ'nün tercümesi hemşirelik alanında akademisyen olan beş tercüman tarafından yapılmıştır. Türkçe'ye tercümesi ya-

pılan ölçek, profesyonel bir tercüman tarafından orijinal ölçek görülmeden tekrar İngilizce'ye tercüme edilmiştir.

Ölçeğin tekrar İngilizce'ye tercüme edilen versiyonu, denklik açısından orijinal ölçek ile karşılaştırılmıştır. Her bir ifade, bir Türk Dili ve Edebiyatı uzmanı tarafından kontrol edilmiştir. Ölçeğin nihai Türkçe formu ile İngilizce versiyonu, Yabancı Diller Yüksekokulu'nda İngilizce öğrenimi görmekte olan 35 öğrenciye önce ölçeğin İngilizce versiyonu daha sonra ise Türkçe versiyonu olmak üzere iki hafta arayla uygulanmıştır. Öğrencilerin her iki ölçeğe verdikleri cevaplar, eşleştirilmiş iki grup t-testi ve Pearson korelasyon katsayısı (r) kullanılarak analiz edilmiştir. Pearson korelasyon analizi sonucu elde edilen 0,05'ten küçük p değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması beklenmektedir. Ayrıca, iki grup t-testi ve Pearson korelasyon analizine ait eşleştirilmiş p değerlerinin 0,05'ten büyük ve istatistiksel olarak anlamlı olması beklenmektedir.

İYDÖ'nün Türkçe Formunun Kapsam Geçerliliği: İYDÖ'nün Türkçe formunda yer alan maddeler, psikiyatri alanında uzman 14 akademisyen tarafından değerlendirilmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliliği, Davis Tekniği kullanılarak belirlenmiştir.^[25] Uzmanların her birinden 4 puanlı ölçekte yer alan tüm maddeleri "uygun değil=1", "biraz uygun=2", "oldukça uygun=3" ve "çok uygun=3" ifadeleri ile derecelendirmeleri istenmiştir. Kapsam geçerliği indeksi (KGI) bakımından kabul edilebilir ortalama katsayı en az 0,80 olarak dikkate alınır.

İYDÖ'nün Türkçe Formunun Uygulanabilirliği (Pilot Çalışma): Söz konusu pilot çalışma 30 kişilik bir öğrenci grubu ile yürütülmüştür. Yapılan değerlendirmelere yönelik güvenilirlik, sınıf içi korelasyon katsayısı (ICC) kullanılarak test edilmiştir. Sınıf içi korelasyon katsayısının 0,70 ila 0,79 arasında olması, güçlü bir uyumun bulunduğu şeklinde yorumlanırken; söz konusu katsayının 0,80'in üzerinde olması ise oldukça iyi bir uyumun bulunduğu anlamına gelmektedir.

İç Tutarlılık ve Yapısal Geçerlilik: Ölçeğin yapısal geçerliliğini test etmek ve değerlendirmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizinden (DFA) yararlanılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin testi ve Bartlett küresellik testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

İYDÖ'nün Türkçe formunun iç tutarlılığı, test-tekrar test katsayıları, Cronbach alfa katsayıları ve madde-toplam ölçek korelasyon katsayılarından faydalanılarak incelenmiştir. İYDÖ'nün Türkçe formunun test - tekrar test güvenilirliği 15 gün arayla değerlendirilmiştir (n=100). İç tutarlılık güvenirligi için Cronbach alfa (α) katsayısı hesaplanmıştır.

Buna ek olarak Pearson korelasyon ve sınıf içi korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin madde-toplam korelasyonları, Pearson korelasyon analizinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

Tablo 1. Türk Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri (n=1.100)

	n	%
Yaş		
Ortalama±Standart sapma	20.52±1.84	
Minimum-maksimum	18-36	
Cinsiyet		
Kadın	645	58.6
Erkek	455	41.4
Yüksekokul/fakülte		
Fen-Edebiyat Fakültesi	120	10.9
Eğitim Fakültesi	400	36.4
Orman Fakültesi	64	5.8
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	130	11.8
İletişim Fakültesi	70	6.4
İlahiyat Fakültesi	83	7.5
Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi	33	3.0
Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu	67	6.1
Turizm Fakültesi	53	4.8
Sağlık Yüksekokulu	80	7.3
Sınıf		
1. sınıf	283	25.7
2. sınıf	350	31.8
3. sınıf	282	25.6
4. sınıf	185	16.8

İstatistiksel Analiz

Verilerin istatistiksel analizleri için NCSS (Number Cruncher Statistical System) 2007 ve Power Analysis and Sample Size (PASS) 2008 (NCSS LLC, Kaysville, Utah, ABD) programları kullanılmıştır. Bireysel ve ölçeğe ilişkin puanların değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler olarak ortalama, frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Verilerin açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için uygunluğunu doğrulamak için Kaiser-Meyer-Olkin ve Barlett Küresellik testlerinden yararlanılmıştır. [26,27] Ölçeğin değerleyiciler arası güvenilirliği ve test-tekrar test güvenilirliği, Cronbach alfa katsayısı, Pearson korelasyon analizi ve sınıf için korelasyon katsayılarından yararlanılarak ölçülmüştür. İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi $P < 0,05$ olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Örneklem Özellikleri

Örneklemin yaklaşık %60'ı kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş ortalaması 20.52±1.84 olarak bulunmuştur. Öğrenimini Eğitim Fakültesinde sürdüren öğrenciler (%36,4) en büyük yüzdeyi oluştururken; öğrencilerin %31,8'inin ikinci sınıfta okuduğu saptanmıştır (Tablo 1).

İYDÖ'nün Türkçe Formunun Dilsel Eş Değerliğine Yönelik Bulgular

Pearson korelasyon analizi sonucunda İYDÖ'nün Türkçe ve İngilizce formlarının alt boyutları olan damgalama alt boyutu ($r=0.95$), izolasyon/depresyon alt boyutu ($r=0.90$), yü-

Tablo 2. İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği'nde Yer Alan Maddeler, Maddelerin Ölçeğin Alt Boyutlarındaki Döndürülmüş Faktör Yükleri ve Cronbach Alfa Katsayıları (n=1.100) (55 madde)

İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği	Faktörler (Alt Boyutlar)		
	1	2	3
Damgalama alt boyutu			
Cronbach's alpha=0.90			
41. Utanç vericidir	0.65		
44. Aptaldır	0.61		
22. Ahlaksızdır	0.61		
24. Sorumsuzdur	0.60		
39. Duygusuzdur	0.59		
40. Yüzeyseldir/Sığır	0.59		
9. Zalimdir	0.58		
38. Bencildir	0.57		
15. Bir utançtır	0.56		
26. Tembeldir	0.56		
48. Affedilemezdir	0.54		
52. İşe yaramazdır	0.54		
21. Cahildir	0.54		
20. İncitcidir	0.51		
47. Adil değildir	0.51		
50. Haklı görülemez/onaylanamaz	0.51		
4. Barbardır/kabardır	0.50		
32. Acınası haledir	0.49		
42. Tuhaftır	0.48		
17. Başarısızlıktır	0.48		
16. Günahkârdır	0.46		
2. Kibirlidir	0.44		
8. Korkaktır			
53. Kindardır/intikam peşindedir	0.42		
51. Doğal değildir	0.42		
54. Öfkeli/şiddete meyillidir	0.39		
36. Umursamazdır	0.39		
3. İlgi çekme arayışındadır	0.37		
İzolasyon/Depresyon alt boyutu			
Cronbach's alpha=0.87			
12. Depresyondadır		0.59	
13. Dış dünyadan kopmuştur		0.66	
23. Acı çekmektedir		0.65	
19. İncinmiştir		0.65	
27. Yalnızdır		0.64	
37. Üzgündür		0.63	
49. Mutsuzdur		0.61	
28. Kaybolmuştur		0.58	
25. Toplumdan soyutlanmıştır		0.55	
6. Kırılmıştır		0.54	
14. Ruhsal açıdan rahatsızdır		0.54	
55. İçine kapanıktır/çekingendir		0.52	
10. Dünyadan elini eteğini çekmiştir		0.49	
45. Kapana kısılmıştır		0.49	
1. Kendisine ve çevresine yabancılaşmıştır		0.47	
29. Perişandır/zavallıdır		0.44	
Yüceleştirme/Normalleştirme alt boyutu			
Cronbach's alpha=0.79			
35. Gerçekçidir			0.69
34. Mantıklıdır/akılcıdır			0.69
31. Asildir			0.68
33. Güçlüdür			0.65
5. Cesurdur			0.59
18. Korkusuzdur/gözü pektir			0.59
43. Sağlamdır/dayanıklıdır			0.55
46. Mazereti kabul edilebilir/ anlaşılırdır			0.52
11. Kararlıdır			0.40
7. Kendini (bir davaya) adamıştır			0.38
30. Motive olmuştur/güdülenmiştir			0.36

Çıkarım (Extraction) Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis), Rotasyon Yöntemi: Kaiser Normalizasyonu ile Varimax dik döndürme (Varimax with Kaiser Normalization).

celtme/normalleştirme alt boyutu ($r=0.92$) ile ölçeğin toplam puanları arasında ($r=0.93$) pozitif yönde ilişkiler saptanmıştır ($p=0.001$). Maddelerin puan ortalamalarını karşılaştırmak ve ölçeğin Türkçe ve İngilizce formlarındaki maddeler arasındaki dilsel eş değeri belirlemek amacıyla eşleştirilmiş iki grup t-testi yürütülmüştür. Ölçeğin Türkçe ve İngilizce formlarında bulunan tüm maddelerinin ortalama puanları arasında farklar olduğu tespit edilmiş ancak bu farkların çoğu istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu durum tercüme edilen maddelerin büyük çoğunluğunun İngilizce formuyla aynı anlamı ve dilsel eş değeri taşıdığını gösterir. Ölçeğin İngilizce ve Türkçe formlarındaki bazı maddeler (15., 37., 39., 46. ve 57. maddeler) arasında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Söz konusu maddeler tekrar gözden geçirilmiş ve düzenlenmiştir. Düzenlenen ölçek, bu maddelerin uygulanabilirliği ve anlaşılabilirliğine yönelik olarak 30 kişilik ikinci bir öğrenci grubu ile pilot çalışma yapılarak test edilmiştir.

İYDÖ'nün Kapsam Geçerliliğine Yönelik Bulgular

Ölçekte yer alan maddelerin çoğunun kapsam geçerliliği indeksi (KGİ) ortalamaları 0,80 ila 1,00 arasında bulunmuştur. Ölçeğin bazı maddelerinin (3, 4, 7, 8, 15, 41 ve 53) KGİ katsayıları 0,80'in altında bulunmuştur. Söz konusu bu maddeler tekrar değerlendirilmiş ve Türkçe ölçeğe son halinin verilmesi için düzenlenmiştir.

İYDÖ'nün Uygulanabilirliğinin Pilot Çalışma ile Değerlendirilmesi

Madde uyum indeksinin, İYDÖ'nün tüm maddeleri için 0,80 veya üzeri olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin sınıf için korelasyon katsayısı, 0,93'tür ($F=15.429$, $p<0.01$). Elde edilen bu sonuç, bütün maddelerin katılımcılar tarafından anlaşılmasının kolay olduğunu ve herhangi bir değişikliğe gerek duyulmadığını göstermiştir.

Kapsam Geçerliliği Bulguları

Faktör Analizi

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Açımlayıcı faktör analizinden önce örneklem yeterliliğini ölçmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett küresellik testlerinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarında KMO değeri 0.91 (çok iyi) olarak bulunmuştur. Bartlett küresellik testinde ise anlamlılık değerinin 0.000 ($\chi^2=21633.132$, $p=0.000$) olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu bulgular, örneklemin faktör analizi için kriterleri karşıladığını göstermektedir.

Çalışmada Kaiser Normalizasyonu ile Varimax dik döndürme tekniği kullanılarak temel bileşenler faktör analizi gerçekleştirilmiştir. İYDÖ maddelerine ilişkin temel bileşenler analizi, üç faktörlü bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu faktörlerden ilki damgalama, ikincisi izolasyon/depresyon, üçüncüsü ise yüceltme/normalleştirme olarak nitelendirilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda varyansın %33.28'ini açıklayan ve öz değerleri 1,00'dan yüksek olan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Maddeler için kullanılacak faktör yükü kesme alt noktası 0,33 olarak alınmıştır. Toplamda 58 madde ölçeğe dâhil edilmeleri açısından değerlendirilmiştir. Bu 58 maddeden 3'üne ait faktör yükü (bir yükür, başkalarını cezalandırıyor ve zayıftır) her bir faktörde 0,33'ün altında bulunmuştur. Söz konusu maddeler, ölçeğin nihai formundan çıkarılmıştır ve İYDÖ'nün Türkçe versiyonunda 55 madde kalmıştır.

İYDÖ'nün Türkçe versiyonundaki yapı analizini değerlendirmek için tekrar açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan ikinci açımlayıcı faktör analizi sonucunda öz değerleri (Eigenvalue) 1,00'ı aşan 3 faktör elde edilmiştir (Faktör 1'in öz değeri= 8.184 Faktör 2'nin öz değeri=6.423 ve Fak-

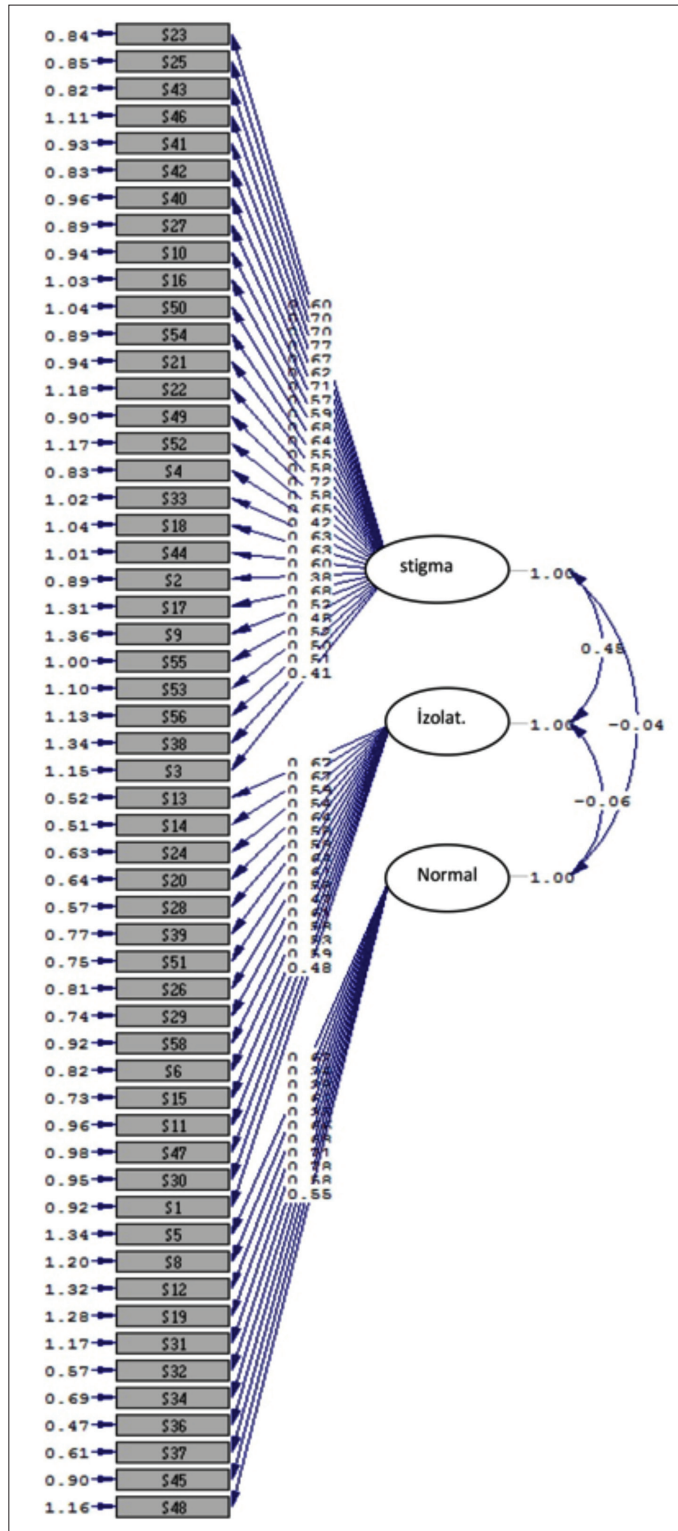
Tablo 3. İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ)'ne Ait Üç Faktörün Öz değerleri (Eigenvalue), Açıkladığı Varyans ve Yığılmalı Yüzdeleri (n=1.100)

Faktör	Faktör etiketi	Öz değer (Eigenvalue)	Açıklanan varyans	Yığılmalı yüzde %
1	Damgalama	8.18	14.88	14.88
2	İzolasyon/Depresyon	6,42	11.68	26.56
3	Yüceltme/Normalleştirme	4.13	7.51	34.07

Tablo 4. İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ)'nin Doğrulayıcı Faktör Analizine Ait Uyum Ölçüleri (55 Madde)

Uyum Endeksi	Uyum İyiliği Endeksi	Model uyum endeksi sonuçları		
RMSEA	$0 < RMSEA < 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	0.067	Kabul edilebilir
NFI	$0.95 \leq RMSEA \leq 1$	$0.90 \leq RMSEA \leq 0.95$	0.90	Kabul edilebilir
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0.076	Kabul edilebilir
RFI	$0.90 \leq RFI \leq 1$	$0.85 \leq RFI \leq 0.90$	0.88	Kabul edilebilir

RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü); NFI: Normed Fit Index (Normlaştırılmış Uyum İndeksi); SRMR: Standardized Root-Mean-Square Residual (Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü); RFI: Relative Fit Index (Görelî Uyum İndeksi).

Şekil 1. İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ)'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

tör 3'ün öz değeri=4.133). Her bir faktörde yer alan maddeler, döndürülmüş faktör yükleri ile Tablo 2'de gösterilmiştir. Faktör yüklerinin 0.36 ila 0.69 arasında değişiklik gösterdiği saptanmıştır. İlk faktör damgalama olarak tespit edilmiştir. İkinci faktör, izolasyon/depresyon olarak bulunurken üçüncü

faktörün yüceltme/normalleştirme olduğu saptanmıştır. Bu üç faktör toplam varyansın sırasıyla %14.88'ini, %11.68'ini ve %7.51'ini (toplamda %34.07'sini) açıklamıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda İYDÖ'nün Türkçe formunun Faktör 1 (2-4, 8, 9, 15-17, 20-22, 24, 26, 32, 36, 38-42, 44, 47, 48, 50-54), Faktör 2 (1, 6, 10, 12-14, 19, 23, 25, 27-29, 37, 45, 49, 55) ve Faktör 3 (5, 7, 11, 18, 30, 31, 33-35, 43, 46) olmak üzere üç faktörden oluştuğu belirlenmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Modelin kabul edilebilirliği, doğrulayıcı faktör analizindeki bazı uyum indekslerinden faydalanılarak incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi için birden çok uyum indeksi [Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), Görelî Uyum İndeksi (Relative Fit Index, RFI), Fazlalık Uyum İndeksi (Incremental Fit Index, IFI), Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü (Standardized Root Mean Square Residuals, SRMR) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA)] kullanılabilir. Uyum indekslerinin GFI, CFI, NFI, RFI ve IFI için 0,90'dan yüksek, RMSEA ve SRMR için 0,05'ten düşük olması beklenir.^[27,28]

Ölçeğin yapısal geçerliliği incelendiğinde üç faktörlü modelin verilere kabul edilebilir uyum gösterdiği (ki-kare uyum testi=21,633.132, $p<0.001$, RMSEA=0.067, NFI=0.90, SRMR (standartlaştırılmış ortalama hataların karekökü) =0.076 ve RFI=0.88) tespit edilmiştir. Ölçeğin yapısal geçerliliğine yönelik faktör yükleri, bu üç faktörlü modelin verilere kabul edilebilir uyum gösterdiğini göstermiştir. Mevcut çalışmanın sonuçları, uyarlanmış ölçeğe ait uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir olduğunu göstermiştir (Tablo 4). İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği'nin Türkçe versiyonuna ait doğrulayıcı faktör analizi modeli faktör yükleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

İç Tutarlılık. Nihai ölçeğin ve ölçeğe ait üç boyutun Cronbach alfa değerleri güçlü bir iç tutarlılık göstermiştir. Bu değerler, toplam ölçek için 0.90; damgalama alt boyutu için 0.90; izolasyon/depresyon alt boyutu için 0.87 ve yüceltme/normalleştirme alt boyutu için 0.79 olarak bulunmuştur.

Test-Tekrar Test Güvenirliği Çalışmaya katılan 100 üniversite öğrencisine ait test-tekrar test sonuçları incelenmiştir. İYDÖ'nün alt boyut puanları ile test-tekrar test puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0.001$). Test tekrar test korelasyon katsayısının, 0.76 ile 0.87 arasında olduğu tespit edilmiştir.

Madde-Toplam Ölçek Korelasyonu Madde-toplam korelasyon katsayıları 0.32 ila 0.68 arasında değişiklik göstermekle birlikte, bu katsayılar damgalama alt boyutu için 0.40-0.62; İzolasyon/Depresyon alt boyutu için 0.55-0.68 ve Yüceltme/

Normalleştirme alt boyutu için 0.32-0.50 olarak bulunmuştur.

Tartışma

İntihar, yüksek derecede hastalık yükü barındıran önemli bir halk sağlığı sorunudur. İntihar girişiminde bulunan kişilere yönelik damgalamanın oldukça ciddi sonuçları olabileceği için bu damgalama türü hakkında bilgi sahibi olmak büyük önem taşımaktadır. Ancak ülkemizde intihara yönelik damgalamayı ölçen, geçerliliği kabul edilmiş herhangi bir ölçek bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı, İntihara Yönelik Damgalama Ölçeği (İYDÖ)'nin Türkçe'ye uyarlanması ve söz konusu ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yürütülmesidir.

Ölçeğin dilsel eş değerliğinin sağlanmasına ilişkin yapılan tercüme ve analizler, İYDÖ'nün Türkçe versiyonunun anlaşılabilir olduğunu ve Türk nüfusuna kolaylıkla uygulanabileceğini göstermiştir. Dilsel eş değerliğinin yanı sıra ölçeğin içeriği de test edilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonunda yer alan maddeler, uzmanlar tarafından gözden geçirilmiş ve 4 puanlı bir ölçekte derecelendirilmiştir. Uzmanların görüşleri dikkate alınarak ölçek üzerinde bazı küçük değişiklikler yapılmıştır. Pilot çalışma sonrasında KGİ değerleri 0.80'in altında olan maddeler, uzmanlardan alınan geri bildirim ile gözden geçirilmiş ve bazı ifadeler düzenlenmiştir. İYDÖ'nün Türkçe versiyonuna ait ortalama KGİ katsayıları, kapsam geçerliliğinin oldukça iyi olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin Türkçe versiyonu, açımlayıcı faktör analizi Varimax döndürme tekniği kullanılarak temel bileşen analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda İYDÖ'nün Türkçe versiyonunun öz değerleri 1,00'ı aşan üç faktör içerdiği tespit edilmiştir. Mevcut çalışmada olduğu gibi Batterham vd. (2013) tarafından yürütülen çalışmada da İYDÖ'nün 3 faktörlü bir yapıda olduğu tespit edilmiştir.[17] Ölçeğin 58 maddesinden 3'üne (bir yükür, başkalarını cezalandırıyordu ve zayıftır) ait faktör yükü 0.33'ten düşük bulunmuştur. Söz konusu üç madde, ölçeğin nihai formundan çıkarılmıştır ve İYDÖ'nün Türkçe versiyonunda 55 madde kalmıştır.

İYDÖ'nün 55 maddelik yeni versiyonu için tekrar açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan ikinci açımlayıcı faktör analizi sonucunda öz değerleri (Eigenvalue) 1.00'ı aşan 3 faktör [Faktör 1 (Damgalama)'in öz değeri= 8.184; Faktör 2 (İzolasyon/Depresyon)'nin öz değeri=6.423 ve Faktör 3 (Yüceltme/Normalleştirme)'ün öz değeri=4.133] elde edilmiştir. Faktör yükleri 0.36 ila 0.69 arasında değişiklik göstermiştir. Bu üç faktör toplam varyansın sırasıyla %14.88'ini, %11.68'ini ve %7.51'ini (toplamda %34.07'sini) açıklamıştır.

Söz konusu üç faktörün yapısı, doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak doğrulanmıştır. Kovaryans matrisleri arasındaki farkı hesaplamak için ki-kare testinden yararlanılmıştır. Elde edilen yüksek değer, modelin yüksek düzeyde uyum

gösterdiğini belirtmiştir. Yapılan çalışmada model uyumuna ilişkin ki-kare testinin sonucu yüksek bulunmuştur (ki-kare testi=21,633.132, $p<0.001$). Çalışmada kök ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA) değeri 0.067 ile kabul edilebilir bulunmuştur. Normlaştırılmış uyum indeksi (Normed Fit Index, NFI), Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü (Standardized Root Mean Square Residuals, SRMR) ve Görelili Uyum İndeksi (Relative Fit Index, RFI) sırasıyla 0.90; 0.076 ve 0.88 değerleri ile kabul edilebilir uyum göstermiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi, İYDÖ'nün Türkçe formuna ait faktör yapısının orijinal versiyonundaki yapıya benzer olduğunu göstermiştir.

Çalışmada Cronbach alfa katsayıları, toplam ölçek için 0.90; damgalama alt boyutu için 0.90; izolasyon/depresyon alt boyutu için 0.87 ve yüceltme/normalleştirme alt boyutu için 0.79 olmak üzere yüksek bulunmuştur. Söz konusu Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları, orijinal çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.[14] Çalışmada ölçeğin madde-toplam madde korelasyon katsayılarının 0.32 ila 0.68 arasında değişiklik gösterdiği saptanmıştır. Madde-toplam korelasyon katsayılarının en az 0.30 olması beklenmektedir. Bir ölçme aracının güvenilir olabilmesi için test-tekrar test katsayılarının en az 0.70 olması beklenmektedir.[29,30] Çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayıları, test-tekrar test güvenilirlik ($r=0.76-0.87$, $p<0.001$) ve madde-toplam ölçek korelasyon katsayıları, İYDÖ'nün Türkçe versiyonuna ait iç tutarlılığın iyi düzeyde olduğunu ve söz konusu ölçeğin geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracı olduğunu göstermiştir.

Sonuç

Özet olarak bu çalışmada üniversite öğrencilerinin intihar girişiminde bulunan insanlara yönelik damgalama tutumlarını değerlendirmek üzere İYDÖ'nün Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre İYDÖ'nün Türkçe formunun intihara kalkışan bireylere yönelik damgalama tutumlarının değerlendirilmesi için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu belirlenmiştir.

Söz konusu ölçek kullanılarak elde edilen veriler, klinik tedavi uzmanlarının intihar girişiminde bulunan insanlara yönelik damgalama tutumlarıyla başa çıkmak için stratejiler geliştirmesine ve intiharın önlenmesi konusunda toplum farkındalığının artırılmasına yardımcı olacaktır. Toplumun intihara ilişkin olumsuz ve damgalamaya yönelik tutum ve inançlarının incelenmesi, intihar girişiminde bulunan insanlara yönelik olumsuz inanç, kavram yanılgıları ve damgalama tutumlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin eğitim programlarının planlanmasına katkıda bulunacaktır. Söz konusu ölçek, sağlık personeli, öğretmenler, akademisyenler ve intihara yönelik risk grupları ile çalışan diğer bireyler gibi çeşitli topluluklarla test edilebilir ve ardından kullanılabilir.

Teşekkür

Makale yazarları çalışmaya katılmayı kabul eden tüm öğrencilere teşekkür eder.

Kaynaklar

1. Temel M. The Responsibilities of nurse for preventing suicides. Atatürk Üniversitesi HemşirelikYüksekokulu Dergisi 2009;12:78–83.
2. Şevik AE, Özcan H, Uysal E. Analyzing suicide attempts: Risk factors and follow up. Klinik Psikiyatri 2012;15:218–25.
3. Atasoy N, Saraçlı Ö, Sankır H. Zonguldak il merkezinde intihar davranışının yaygınlığı, sosyodemografik, klinik ve ailesel risk etkenleri. Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları 2014;2:7.
4. Devrimci H. The Epidemiology of Suicidal Behavior.Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics 2008;1:1–7.
5. Kartal A, Çetinkaya B, Turan T. Assessment of mental symptoms on health school students. TAF Prev Med Bull 2009;8:161–6.
6. Zhang J, McKeown RE, Hussey JR, Thompson SJ, et al. Gender differences in risk factors for attempted suicide among young adults: findings from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. Ann Epidemiol 2005;15:167–74.
7. Ceyhun AB, Ceyhun B. The evaluation of the possibility of suicide in high school and college students. Klinik Psikiyatri 2003;6:217–24.
8. Ellis JB, Lamis DA. Adaptive characteristics and suicidal behavior: a gender comparison of young adults. Death Stud 2007;31:845–54.
9. Eskin M, Kaynak-Demir H, Demir S. Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in Turkey. Arch Sex Behav 2005;34:185–95.
10. Gürkan B, Dirik G. Redictors of suicide behavior and ideation in university students: reasons for living and ways of coping. Turkish Psychological Articles 2009;12:58–69.
11. Eskin M. Adolescents' attitudes toward suicide, and a suicidal peer: a comparison between Swedish and Turkish high school students. Scand J Psychol 1995;36:201–7.
12. Eskin M. Social reactions of Swedish and Turkish adolescents to a close friend's suicidal disclosure. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol 1999;34:492–7.
13. Eskin M. A cross-cultural investigation of the communication of suicidal intent in Swedish and Turkish adolescents. Scand J Psychol 2003;44:1–6.
14. Bulut ER, Küçükler H, Bulut NS. A General look at suicide, from its short history to its causes and used method. Cumhuriyet Tıp Dergisi 2012;34:128–37.
15. Scocco P, Castriotta C, Toffol E, Preti A. Stigma of Suicide Attempt (STOSA) scale and Stigma of Suicide and Suicide Survivor (STOSASS) scale: two new assessment tools. Psychiatry Res 2012;200:872–8.
16. Zhang J, Jia CX. Attitudes toward suicide: the effect of suicide death in the family. Omega (Westport) 2009-2010;60:365–82.
17. Batterham PJ, Calear AL, Christensen H. The Stigma of Suicide Scale. Psychometric properties and correlates of the stigma of suicide. Crisis 2013;34:13–21.
18. Witte TK, Smith AR, Joiner TE Jr. Reason for cautious optimism? Two studies suggesting reduced stigma against suicide. J Clin Psychol 2010;66:611–26.
19. Cvinar JG. Do suicide survivors suffer social stigma: a review of the literature. Perspect Psychiatr Care 2005;41:14–21.
20. Luoma JB, Martin CE, Pearson JL. Contact with mental health and primary care providers before suicide: a review of the evidence. Am J Psychiatry 2002;159:909–16.
21. Calear A., Batterham PJ, Christensen H. The Literacy of Suicide Scale: Psychometric properties and correlates of suicide literacy. Unpublished manuscript (Insubmission), 2014.
22. Jorm AF. Mental health literacy. Public knowledge and beliefs about mental disorders. Br J Psychiatry 2000;177:396–401.
23. Jorm AF, Griffiths KM, Christensen H, Korten AE, et al. Providing information about the effectiveness of treatment options to depressed people in the community: a randomized controlled trial of effects on mental health literacy, help-seeking and symptoms. Psychol Med 2003;33:1071–9.
24. Gözüm S, Aksayan S. A guide for transcultural adaptation of the scale II: Psychometric characteristics and cross-cultural comparison. Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Derg 2003;5:3–14.
25. Davis LL. Instrument review: Getting the most from a panel of experts. Applied Nursing Research 1992;5:194–7.
26. Büyüköztürk Ş. Faktör Analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 2002;32:470–83.
27. Erkorkmaz Ü, Etikan İ, Demir O, Özdamar K, et al. Confirmatory Factor Analysis and Fit Indices: Review. Türkiye Klinikleri J Med Sci 2013;33:210–23.
28. Hu L, Bentler PM. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. Structural Equation Modeling 1999;6:1–55.
29. Tezbaşaran AA. Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 1996.
30. Tavşancıl E. Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi. 3. Baskı. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım; 2006.